

Kommittémotion

Motion till riksdagen 2015/16:2823

av Mikael Oscarsson m.fl. (KD)

Förändrad personalförsörjning inom Försvarsmakten

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avskaffa skyldigheten att tjänstgöra utomlands för kategorin gruppbefäl soldat sjöman, tidvis tjänstgöring (GSS/T) och reservofficerare och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uppdra åt regeringen att införa ett system som kombinerar frivillig och obligatorisk rekrytering, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Försvarsmaktens möjlighet att utveckla reservofficersresursen och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att införa ett premiesystem för dem som fullgör grundläggande militär utbildning, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning avseende en organisation i Försvarsmakten för stöd i sociala frågor till såväl tjänstgörande militär personal som veteraner och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uppdra till regeringen att se över lagstiftningen kring studieuppehåll för frivillig militärtjänstgöring och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uppdra till regeringen att se över lagstiftningen kring tjänstledighet för frivillig militärtjänstgöring och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta Försvarsmaktens veterancentrum och tillkännager detta för regeringen.

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Försvarsmaktens veterancentrum bör ges i uppdrag att i samråd med svenska veteranstödsorganisationer undersöka möjligheten att införa ett veterankort och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur gåvoskatteavdraget skulle kunna utökas till att även omfatta veteranstödet och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge regeringen i uppdrag att i samråd med svenska veteranstödsorganisationer undersöka möjligheten att införa ett svenskt veterankort och tillkännager detta för regeringen.

Inledning

En av de avgörande förändringarna för svensk försvarspolitik under senare år är beslutet att lägga värnplikten vilande och inrikta personalförsörjningssystemet till att anställa frivilliga soldater, antingen på heltid – så kallade kontinuerligt tjänstgörande, eller på deltid – så kallade tidvis tjänstgörande. Alla soldater och befäl ska vara beredda att tjänstgöra såväl i Sverige som utomlands.

Det nya personalförsörjningssystemet med nuvarande planering är inriktad på att förbanden ska vara uppfyllda till år 2019, i vissa fall 2023. Vad vi dock kan se är att planeringen inte kommer falla ut som tänkt. Försvarsmakten har idag akut brist på personal och runt 13 000 soldater och sjömän saknas på olika positioner.

Avgörande för att ett frivilligsystem ska fungera är att det löpande sker en tillräcklig rekrytering och att soldaterna väljer att stanna hela kontraktstiden. Vi kan konstatera att så inte skett. Försvarsmakten har svårigheter att rekrytera, men också att behålla de som har rekryterats. Likaså verkar det föreligga problem med att rekrytera personal till Hemvärnet. Sannolikheten är därför stor för att Försvarsmakten kommer att behöva införa ytterligare incitament för att såväl rekrytera som för att få personalen att stanna. Genom att avgångarna är större än planerat krävs dessutom att fler utbildas, vilket kommer att kräva ytterligare resurser.

För att säkerställa rekryteringen av tidvis tjänstgörande soldater kommer det sannolikt att krävas flera typer av åtgärder. Det krävs en klar och attraktiv incitamentsstruktur där soldaten/sjömannen efter avslutad kontraktstid får en substantiell ekonomisk utdelning. Det skulle sannolikt påverka såväl rekrytering som viljan att fullgöra kontraktet. En sannolikt starkt återhållande faktor när det gäller att ta anställning som tidvis

tjänstgörande soldat/sjöman är att personen ifråga – förutom att genomföra regelbundna repetitionsövningar – förbinder sig att delta i minst en utlandsmission. Detta innebär att han eller hon måste räkna med att vara hemifrån, och borta från sitt civila arbete, under cirka åtta månader i ett sträck. Det kan verka avskräckande för någon som just kommit in på arbetsmarknaden, påbörjat högre studier eller överväger att bilda familj. Det ökar sannolikt inte heller en civil arbetsgivares incitament att anställa en person som kanske om ett år kommer att vara borta under en längre tid. Mycket talar för att den nuvarande modellen bör förändras.

För att öka attraktionskraften i att genomföra grundläggande militär utbildning (GMU) föreslår vi att möjligheten att införa en utbildningspremie för genomförd utbildning ses över. En utbildningspremie skulle öka rekryteringsunderlaget till alla anställningar i Försvarsmakten (soldat/sjöman, specialistofficer, reservofficer och officer). Kunskapen om Försvarsmakten och dess verksamhet skulle nå fler. Om premien skulle motsvara exempelvis ett bra ”sommarjobb” för en student, skulle en tremånaders GMU antagligen vara ett alternativ för många. Försvarsmaktens investering i ett brett rekryteringsunderlag skulle heller inte behöva gå till spillo om utbildningen knöts till en obligatorisk krigsplacering i Hemvärnet, med krav på att delta i vissa övningar, i de fall där utbildningen inte ledde till en annan typ av anställning. Därmed skulle också vissa av de rekryteringsproblem som Hemvärnet i dag upplever kunna minska.

För att skyndsamt rätta till den akuta personalbrist som råder inom de andra personalkategorierna föreslår Kristdemokraterna ett system som kombinerar de ovan diskuterade strukturförändringarna i kombination med en modell som kombinerar frivillig och obligatorisk mönstring, likt de system Norge och Danmark infört.

I ett sådant system skulle alla ungdomar mönstra och Försvarsmakten skulle få möjlighet att med tvingande lagstiftning beordra de bäst skickade att genomgå en kortare (än den nu avskaffade värnplikten) utbildning som motsvarar en förlängd version av nuvarande GMU. För att efter genomgången utbildning få valet att fortsätta inom Försvarsmakten eller att avsluta sin utbildning och bli krigsplacerad med skyldigheten att vid ett antal tillfällen delta i repetitionsövningar.

Vi föreslår vidare, att obligatoriet för tidvis tjänstgörande soldater att delta i utlandsmissioner tas bort och att anställningen bara omfattar skyldigheten att delta i repetitionsövningar. Därmed skulle en faktor som antagligen är starkt rekryteringshämmande falla bort. Detta kan sedan följas upp med tillfälligt sammansatta

förband vilka rekryteras på frivillig grund. Samma princip borde tillämpas på reservofficerare då de står inför likartade problem som tidvis tjänstgörande soldater/sjömän.

Potentialen i reservofficerssystemet utnyttjas för närvarande dåligt. Reservofficerens främsta merit, förutom att han eller hon är utbildad för att fylla en viktig funktion i Försvarmakten, är deras civila kompetens. Det bör därför ske ett målinriktat arbete med att rekrytera reservofficerare mot befattningar i försvarsorganisationen där deras civila kompetens kan nyttjas. I vissa fall, t.ex. när det avser it-kompetens, är det till och med sannolikt att reservofficerare som civilt arbetar inom det området har djupare kunskaper än vad Försvarmakten kan ge aktiva officerare. Dessutom skulle kostnaderna för att ge sådana personer en tillsvidareanställning vara extremt höga. Den nuvarande tendensen att se reservofficerarna som en resurs för det dagliga utbildningsarbetet på förbanden är olycklig. Generellt sett är det enklare att utbilda personer mot specifika krigsbefattningar än att göra dem till specialister inom något sakområde och dessutom göra dem till goda utbildare, där de också måste vara väl förtrogna med alla fredsmässiga rutiner och bestämmelser. Reservofficerarna ska inriktas mot att vara chefer eller stabsmedlemmar i väpnad konflikt, helst i befattningar där även deras civila kompetens kan utnyttjas; de ska inte utgöra ett komplement till specialistofficerarna i det fredstida utbildningsarbetet.

Officerarna och specialistofficerarna är kompetensbärarna när det gäller väpnad strid och därmed kärnan i Försvarmakten. Att säkerställa kvalitativt bra rekrytering av dessa kategorier är därför helt avgörande för Försvarmaktens förmåga; i grunden viktigare än de vapensystem de är satta att leda.

Sannolikt krävs åtgärder utöver de ovan föreslagna för att säkerställa en tillräcklig rekrytering av alla personalkategorier i Försvarmakten. Det största problemet i detta sammanhang är sannolikt ungdomars bristande kunskap om Försvarmakten och dess verksamhet. För att råda bot på detta skulle bl.a. följande åtgärder kunna övervägas: obligatorisk information i alla gymnasieskolor, genomförd av personal från Försvarmakten, omfattande ”sommarlägerverksamhet” i Försvarmaktens eller frivilligorganisationernas regi, speciella poänggivande orienteringskurser på universitet och högskolor samt obligatorisk mönstring för alla ungdomar som fyller 18 år. Hela detta problemkomplex – hur säkerställa en bred rekryteringsbas – bör utredas i särskild ordning.

Veterancentrum

I och med beslutet att låta värnplikten vara vilande och införandet av ett system med soldater, vilka förväntas tjänstgöra i Försvarsmakten endast en viss tid, har det skapats en tämligen unik grupp i samhället. De kommer ha en mycket specifik utbildning vilka de flesta övriga medborgare kommer att ha en diffus uppfattning om. Det är också de som samhället förutsätter ska vara beredda att skydda Sverige, eller andra, med livet som insats. För att kunna rekrytera rätt sorts personer till Försvarsmakten krävs därför speciella åtgärder som säkerställer att dessa människor känner att de har samhällets stöd och att samhället tar ett ansvar för att de ges goda möjligheter till ett civilt liv efter avslutad tjänstgöring i Försvarsmakten. En god veteranpolitik är därför inte bara en fråga som rör de som råkat illa ut, den rör alla som tjänstgjort i Försvarsmakten – och inte minst för att visa att Försvarsmakten är en organisation som tar ansvar för sina anställda.

Det bör därför skapas ett veterancentrum med uppgiften att stödja veteranerna och deras anhöriga, som drabbats av olika problem kopplade till tjänstgöring. Veterancentrums primära uppgift ska vara att hjälpa Försvarsmaktsanställda efter avslutad tjänstgöring att påbörja en civil karriär.

Den nya institutionen för veteranstöd skulle bedriva forskning kring svårigheter som utlandsveteraner ofta drabbas av vid hemkomst från tjänstgöring i krig och krisdrabbade områden. Den skulle dessutom kunna fungera som en samordnare av de frivilliga veteranorganisationernas verksamhet. På så vis blir Försvarsmaktens veterancentrum en mötesplats för såväl soldater och anhöriga som frivilliga.

Frivilliga krafter och ideella organisationer bör uppmuntras generellt i samhället, så även när det kommer till organisationer som arbetar med veteranstöd. Vi föreslår att gåvoskatteavdraget utökas genom att låta veteranstödsorganisationer som Svenska Soldathemsförbundet, Individzonen och Fredsbaskrarna omfattas av detsamma. Vi är övertygade om att ett utökat gåvoskatteavdrag skulle stärka veteranstödet.

För att övergången mellan civil och militär anställning ska ske så smidigt som möjligt ska varje medborgare ha rätt att begära anstånd för och uppehåll i studier för tjänstgöring i Försvarsmakten. Detsamma gäller den som är yrkesverksam. Tjänstledighet från ordinarie arbete och studier för att utföra militärtjänstgöring i det svenska försvaret borde vara en självklarhet.

Praktiska exempel vittnar dock om annat. Uppsala universitet avslog en anståndsansökan från en antagen person på juristutbildningen som ville senarelägga sina studier då han antagits till grundläggande militär utbildning. Universitetet motiverade beslutet med att svensk militärtjänstgöring inte längre är obligatorisk. Beslutet har därefter beförats av Överklagandenämnden som den 17 februari 2012 gav lärosätet rätt. En sådan ordning är oacceptabel.

Försvarmaktens veterancentrum bör ges i uppdrag att i samråd med svenska veteranstödsorganisationer undersöka möjligheten att införa ett svenskt ”veterankort”. I Storbritannien finns en motsvarighet till detta i form av ”British veterans recognition card” som skulle kunna tjäna som inspiration vid framtagande av en svensk motsvarighet. Det ska vara fråga om en id-handling som ger rabatterade och gemensamt framförhandlade förmåner på en rad varor och tjänster för den som utför eller utfört militär insats och som avslutat sin tjänst som utlandsveteran.

Mikael Oscarsson (KD)

Andreas Carlson (KD)

Sofia Damm (KD)

Tuve Skånberg (KD)